

SO‘Z AYLANMASIDAGI HAQIQAT: “MISH-MISH” FOLKLOR FENOMENI

Saimnazarova Durdona Abdullayevna¹, O.S.Qayumov²

¹Toshkent amaliy fanlar universiteti magistranti, Toshkent 100173, Chilonzor tumani, Gavhar ko‘chasi, 1.

²Ilmiy rahbar, Filologiya fanlari doktori, professor. Toshkent amaliy fanlar universiteti, Toshkent 100173, Chilonzor tumani, Gavhar ko‘chasi, 1.

Annotatsiya. Ushbu maqolada so‘z aylanmasidagi haqiqat tushunchasi folklor hodisasi sifatida mish-mish fenomeni misolida tahlil qilinadi. Mish-mishlar og‘zaki nutq jarayonida shakllanib, jamiyat ichida tez tarqaladigan, muallifi aniq bo‘lmagan va vaqt o‘tishi bilan mazmuni o‘zgarib boradigan axborot shakli sifatida qaraladi. Tadqiqotda mish-mishlarning kelib chiqish omillari, ularning ijtimoiy muhitga ta‘siri hamda folklor janrlari bilan bog‘liqligi yoritiladi. Maqolada mish-mishlar xalq og‘zaki ijodining zamonaviy ko‘rinishi sifatida baholanib, ularning mif, afsona va rivoyatlar bilan mushtarak jihatlari ochib beriladi. Shuningdek, mish-mishlarning jamiyatda ijtimoiy kayfiyatni shakllantirishdagi o‘rni, axborot ishonchliligi masalasi va haqiqatning so‘z orqali buzilishi muammosi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida folklorshunoslik, sotsiologiya va tilshunoslik yondashuvlari uyg‘unlashtirilgan. Maqola natijalari mish-mish fenomenini zamonaviy folklor hodisasi sifatida ilmiy jihatdan baholashga xizmat qiladi hamda og‘zaki axborot tarqalishini o‘rganishda nazariy asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Kalit so‘zlar: : mish-mish, folklor, og‘zaki ijod, so‘z aylanmasi, haqiqat, axborot, ijtimoiy ong, xalq tafakkuri, nutq jarayoni, madaniyat.

1. KIRISH

Axborot oqimi keskin tezlashgan hozirgi davrda mish-mishlar insonlar orasidagi muloqotda tobora ko‘proq uchraydigan, ayni paytda murakkab tahlilni talab qiladigan hodisaga aylangan. Odamlar kundalik hayotda eshitgan, biroq ishonchliligi noma‘lum bo‘lgan ko‘plab ma‘lumotlarni o‘zaro bo‘lishar ekan, ularning qaysi biri haqiqat, qaysi biri yolg‘on ekani tobora chalkashib bormoqda. Bu esa mish-mishlarning jamiyatdagi ijtimoiy va madaniy ta‘sir doirasini yanada kengaytiradi. Mish-mishlar o‘z mohiyatiga ko‘ra an‘anaviy axborot vositalaridan farqli o‘laroq, tezda tarqaladi, qiziqish uyg‘otadi, ko‘pincha norasmiy lekin ta‘sirchan kommunikatsiya vositasi bo‘lib xizmat qiladi. Shu sababli, ularni faqatgina ishonchsiz axborot sifatida baholash emas, balki ularning folkloriy asosini ochib berish ham muhim. Chunki mish-mishlar xalq og‘zaki ijodining o‘ziga xos, dinamik shakllaridan biri sifatida shakllanadi. Ular ko‘p hollarda rivoyatlar, afsonalar, hatto ertaklar bilan tutashib ketadi. Shuningdek, ular zamonaviy urban madaniyatining ajralmas bo‘lagiga aylangan. Aytish mumkinki, mish-mish – bu haqiqat va yolg‘on orasida “siyrak parda” tortilgan ifoda shaklidir. U nafaqat aytiladi, balki tinglanadi, muhokama qilinadi va shu yo‘l bilan ijtimoiy ongda iz qoldiradi. Odamlar mish-mishlarga har xil munosabatda bo‘lishadi: ba‘zilar darhol ishonadi, boshqalar esa shubha bilan qaraydi. Shunga qaramay, bunday axborotlar keng jamoatchilik orasida tarqalaveradi. Mish-mishlar tili hamisha sodda, esda qolarli, hayajonli va tez uzatiladigan bo‘ladi. Bu esa uni folkloriy vosita sifatida o‘rganish zaruratini tug‘diradi. Folklorshunoslikda mish-mishlar ko‘proq ommaviy psixologiyaga asoslangan, lekin konkret muallifi bo‘lmagan og‘zaki matn sifatida baholanadi. Ular ko‘pincha jamiyatdagi ijtimoiy keskinlik, siyosiy beqarorlik, tabiiy ofatlar yoki shunchaki qiziqish fonida yuzaga keladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, mish-mishlar aniq ma‘lumotga asoslanmagan bo‘lsa-da, odamlar ongida real voqelik kabi qabul qilinadi. Bu esa uni faqat tilshunoslik nuqtai nazaridan emas, balki sotsiologik va psixologik nuqtai nazardan ham o‘rganishni taqozo etadi. Ayniqsa, mish-mishlar orqali tarqaladigan “haqiqat” tushunchasi jamiyatda qanday shakllanishi va qanday tarzda buzilishi ehtiyotkorlik bilan ko‘rib chiqilishi lozim. Chunki, bu orqali biz faqat mish-mishlarning shakllanish mexanizmlarini emas, balki ularning orqasidagi

ijtimoiy ruhiy muhitni ham anglash imkoniga ega bo‘lamiz. Shu jihatdan qaralganda, mish-mish fenomenini zamonaviy folklor kontekstida tahlil qilish dolzarb ilmiy masalalardan biridir. Mazkur maqolada aynan shunga e‘tibor qaratiladi. Ya’ni, mish-mishlar qanday ijtimoiy muhitda paydo bo‘ladi, qanday til shakllarida namoyon bo‘ladi va ularni “haqiqat” sifatida qabul qilish mexanizmlari qanday ishlashini aniqlash asosiy maqsad qilib olinadi. Bunda mish-mishlar o‘zining og‘zaki nutqqa xos xususiyatlari, tahliliy kuchi va ko‘p hollarda qo‘zg‘atuvchan mazmuni bilan alohida o‘rganishga loyiq hodisa sifatida qaraladi. Shuningdek, maqolada mish-mishlarning mifologik va tarixiy ildizlari, ularning zamonaviy ommaviy axborot madaniyati bilan kesishuv nuqtalari, xalq orasidagi tarqalish sur‘atlari hamda lingvistik shakllari o‘rganiladi. Dunyo olimlari tomonidan e‘lon qilingan bir qancha tadqiqotlarda mish-mishlar xalq tafakkurining aksidir degan yondashuv ilgari surilgan. Bu esa yana bir bor bu fenomenni folkloriy doirada chuqur tadqiq etish zarurligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, mish-mishlar insonlar orasidagi ishonch, qo‘rquv, umid va qiziqish kabi hissiyotlar bilan bevosita bog‘liqligi orqali ijtimoiy psixologik muhitga ham ta’sir ko‘rsatadi. Mish-mishlar orqali “shubhali haqiqat” shakllanadi va bu jarayon til vositasida kechadi. Til esa mish-mishning eng muhim vositasi bo‘lib xizmat qiladi. Shuning uchun ham so‘z aylanmasida haqiqat tushunchasi ko‘pincha buzilgan, o‘zgargan, yoki xohlagandek talqin qilingan bo‘ladi. Bu o‘zgaruvchanlik uni folklor fenomeni sifatida ko‘rib chiqishga asos bo‘ladi. Ana shu kontekstda maqolada mish-mishlarning til, madaniyat va jamiyat bilan bog‘liq xususiyatlari chuqur tahlil qilinadi.

2. MASALANING QO‘YILISHI VA YECHISH USULLARI

Zamonaviy axborot maydonida mish-mishlar muhim ijtimoiy hodisaga aylanib ulgurgan. Odamlar o‘rtasida tarqaladigan bunday og‘zaki axborotlar ko‘pincha muayyan faktlarga emas, shaxsiy taxmin va emotsional reaksiyalarga asoslanadi. Bunday axborotlar tobora ko‘proq ijtimoiy ongga ta’sir ko‘rsatmoqda. Ammo bu ta’sir har doim ham ijobiy emas. Mish-mishlar ayrim hollarda jamiyatda vahima, shubha, noaniqlik, hatto ijtimoiy keskinlikni kuchaytiradi. Shu bois, ularni folkloriy fenomen sifatida chuqur o‘rganish ehtiyoji mavjud. Hozirgi kungacha mish-mishlar ko‘proq psixologik yoki sotsiologik yondashuvlar bilan tadqiq etilgan. Biroq ularning tilda qanday shakllanishi, haqiqatga yaqinlashish yoki undan uzoqlashish mexanizmi yetarlicha ochildirilmagan. Shu nuqtai nazardan, “haqiqat” tushunchasining og‘zaki so‘zlashuv jarayonida qanday talqin qilinishi alohida ilmiy muammo sifatida qaralishi kerak. Mish-mishlar rasmiy axborot bo‘shlig‘ini to‘ldirishga urinadi, lekin ularning ishonchlilik darajasi doimo past bo‘ladi. Bu esa, haqiqat tushunchasining jamiyatda notekis shakllanishiga olib keladi. So‘z aylanmasida oddiy bir ibora qanday qilib haqiqat sifatida qabul qilinishiga sabab bo‘lgan omillar aniqlanishi kerak. Bu jarayon faqat tilshunoslik emas, balki madaniyatshunoslik va folklorshunoslik bilan chambarchas bog‘liqdir. Shuningdek, mish-mishlarning rasmiy hujjatlar bilan bog‘liq talqinlari ham dolzarb masala hisoblanadi. Ayrim hollarda bunday og‘zaki xabarlar rasmiy axborotlar bilan raqobatlashadi. Natijada, haqiqat buziladi yoki boshqa tusga kiradi. Ushbu maqolada aynan shunday hodisani tizimli o‘rganish maqsad qilib olingan. Muallif O‘zbekiston Respublikasi Axborot siyosati konsepsiyasida ko‘rsatilgan axborot ishonchlilik, axborot xavfsizligi va ijtimoiy ong masalalariga tayangan. Shuningdek, xalq og‘zaki ijodi haqidagi “Madaniy merosni asrash to‘g‘risida”gi qonun va boshqa me‘yoriy-huquqiy hujjatlardagi qoidalar asos bo‘lib xizmat qilgan. Maqolada til va axborot o‘rtasidagi murakkab bog‘liqlik tahlil qilinadi. Bunda mish-mishlar jamiyatdagi informatsion muhitning noaniqligi, shaxsiy tajriba va kollektiv tafakkur o‘rtasidagi tafovutni ochib beradi. Shuningdek, zamonaviy ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlar orqali mish-mishlarning tarqalish sur‘atlari ham hisobga olinadi. Maqola vazifasi – mish-mish fenomenini ilmiy-nazariy va amaliy nuqtai nazardan aniqlashtirishdir. Ularni og‘zaki madaniyat doirasida baholash uchun tegishli uslubiy asoslar taklif etiladi. Shu orqali folkloriy shakldagi og‘zaki axborotlarning bugungi jamiyatdagi roli aniqlanadi. Maqolani yozish jarayonida mish-mishlarni folkloriy fenomen sifatida yondashgan holda, bir necha fanlararo uslublar uyg‘unlashtirildi. Avvalo, mish-mishlar tilshunoslik asosida tahlil qilindi. Ularning fonetik, leksik va stilistik tuzilmasi og‘zaki nutqqa xos belgilarga asoslanib o‘rganildi. Keyin folklorshunoslik yondashuvi asosida mish-mishlarning tarkibiy tuzilmasi, janr belgilariga yaqinligi aniqlab chiqildi. Xususan, mish-mishlarning mif, rivoyat va afsonalarga o‘xshash va farq qiluvchi jihatlari ajratib

ko'rsatildi. Bundan tashqari, sotsiologik tahlil orqali mish-mishlar qanday ijtimoiy holatlar fonida shakllanishi aniqlashtirildi. Odamlarning axborotga bo'lgan ishonchi, shaxsiy tajribasi, jamoaviy ruhiy holati kabi omillar inobatga olindi. Tadqiqotda tahliliy va tavsifiy metodlar birgalikda qo'llandi. So'zlarning og'zaki muhitda qanday o'zgarishga uchrashi kuzatildi. Mish-mish namunalari ijtimoiy tarmoqlar, ko'chadagi suhbatlar va xalq orasida keng tarqalgan og'zaki iboralardan tanlab olindi. Ular semantik jihatdan guruhlariga ajratildi. Shuningdek, bu mish-mishlar qanday kontekstda aytilgani, kimga qaratilgani, qanday ohangda aytilgani ham hisobga olindi. Har bir tanlangan misol lingvistik model asosida tahlil qilindi. Tadqiqot davomida tahlil qilingan har bir misolda mish-mishlar tarkibidagi haqiqat va taxmin o'rtasidagi chiziqli aniqlanishga harakat qilindi. Bu jarayonda so'z aylanmasida ishlatilgan metafora, kinoya, kinayali so'zlar alohida ko'rib chiqildi. Bu mish-mishlarning mazmunida qanday semantik o'zgarish bo'lganini aniqlashga yordam berdi. Tahlillar davomida mish-mishlarning shakllanishida rol o'ynagan ijtimoiy mavzular, masalan, siyosat, sog'liq, farovonlik, xavotir, tahdid, qiziqishlar ajratib chiqildi. Bundan tashqari, og'zaki shakldagi haqiqatning og'ish darajasi bo'yicha sinfiylashtirish mezonlari ishlab chiqildi. Tadqiqotda tildan tashqari, jamoaviy tafakkur va madaniy xotira elementlari ham kuzatildi. Ayrim mish-mishlar tarixiy voqealarga tayangan holda jonli eslatmalar bilan boyigan. Demak, mish-mishlar nafaqat haqiqatdan og'ishgan shakl, balki ma'naviy-madaniy yodgorlikning og'zaki izi sifatida ham yashaydi. Bu jihat ularni folkloriy ob'ekt sifatida tahlil qilishga asos bo'ldi. Tadqiqot metodikasi sifatida zamonaviy matnshunoslik konsepsiyalari, kontekstual tahlil, lingvopragmatik yondashuv va og'zaki nutq kommunikatsiyasi asoslari ham birlashtirildi. Bularning barchasi mish-mishlarni faqat ichki til shakli sifatida emas, balki ijtimoiy va madaniy kontekstlarda o'rganish imkonini berdi.

3. AMALIY TADQIQOTLAR NATIJALARI

Tadqiqot davomida mish-mishlarning tilda qanday shakllanishi va ularning semantik dinamikasi aniqlab chiqildi. Dastlabki kuzatishlar shuni ko'rsatdiki, mish-mishlar ko'pincha shov-shuvli, hayrat uyg'otuvchi yoki kutilmagan axborot shaklida paydo bo'ladi. Bu ularning tarqalish sur'atini tezlashtiradi. O'rganilgan namunalarda ko'pchilik mish-mishlar sodda, ammo ta'sirchan iboralar orqali ifodalangan. Masalan, "aytdilar", "eshitdingmi", "qaynoq gap bor" kabi iboralar muntazam uchrab turdi. Ularning boshlanishi ko'pincha noaniq manbaga ishora qiladi. Bu noaniqlik esa mish-mishni haqiqatga o'xshatishga xizmat qiladi. Tahlil jarayonida mish-mishlar nutq jarayonida haqiqat bilan yolg'onning qorishtirilgan shaklida namoyon bo'lishi aniqlangan. Mish-mishlarning 75 foizdan ortig'i ijtimoiy mavzularga taalluqli bo'lib, odamlar o'rtasida jiddiy qiziqish uyg'otadi. Ayrim holatlarda mish-mishlar avvalgi tarixiy voqealarga suyanib, yangicha mazmun bilan qayta tiklangan. Bu esa ularning folkloriy tabiatini tasdiqlaydi. So'z aylanmasidagi haqiqat tushunchasi bu holatda sub'ektiv fikrlar, eshitganlar va qo'shimchalar orqali shakllangan. Misol sifatida "mahallada kimdir ko'rgan ekan", "eshitishimcha, shunaqa bo'lgan" kabi konstruksiyalar takrorlangan. Ushbu shakllar orqali mish-mishlar og'zaki madaniyatning faol mexanizmiga aylanganini ko'rish mumkin. Shuningdek, tadqiqotda mish-mishlar muayyan ijtimoiy voqealarga munosabat bildiruvchi "xalqcha" tahlil shakli sifatida ham baholandi. Ularning semantik tahlili asosida, mish-mishlar orqali odamlar o'z qo'rquvlarini, umidlarini, ishonch yoki ishonchsizliklarini ifodalagani aniqlandi. Bu esa mish-mishlarni psixologik muhit ko'zgusi sifatida ham o'rganish imkonini berdi. Tahlil jarayonida lingvistik nuqtai nazardan mish-mishlar qisqa, emotsional, ko'pincha kinoyaviy ohangda ifodalangan. Ularning sintaktik tuzilmalari ham og'zaki nutqqa xos bo'lib, aniqlikdan ko'ra, umumiylikka intilgan. Ma'lumotlar asosida aytish mumkinki, mish-mishlar orqali haqiqat aks ettirilmaydi, balki konstruksiya qilinadi. Ya'ni, mish-mish haqiqatni emas, balki ishoniladigan manzarani yaratuvchi vosita sifatida harakat qiladi. Natijada esa u og'zaki madaniyatning faol shakliga aylanadi. Tadqiqot davomida to'plangan misollar asosida mish-mishlarning besh asosiy semantik guruhi belgilandi: tahdidli mish-mishlar, ijobiy xabarlar, shaxsga qaratilgan mish-mishlar, umumiy voqelikka oid mish-mishlar va tarixiy asosga ega mish-mishlar. Har bir guruh o'ziga xos til vositalari bilan ajralib turadi. Misol uchun, tahdidli mish-mishlar "ehtiyot bo'l, bu bor gap", "hamma gapirayotgan emish" kabi ogohlantiruvchi shakllarda ifodalangan. Ijobiy mish-mishlarda esa "yaxshi yangilik bor ekan", "bo'ldi shekilli" kabi ohang ustuvor. Bu farqlar mish-mishlarning faqat mazmuni

emas, balki til ifodasida ham xilma-xilligini ko'rsatadi. Umuman olganda, natijalar mish-mish fenomenining murakkab va ko'p qatlamli til hodisasi ekanini tasdiqlaydi.

4. XULOSA

Yuqoridagi tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, mish-mishlar jamiyat axborot muhitining ajralmas qismi sifatida doimiy ravishda shakllanib, o'zgarib, yashab kelmoqda. Ular rasmiy manbalar o'z vaqtida javob bermagan hollarda o'z-o'zidan paydo bo'ladi va tezda tarqaladi. Mish-mishlar og'zaki madaniyatning zamonaviy shakliga aylangan bo'lib, ular orqasida jamiyatning psixologik holati, umumiy kayfiyati va ijtimoiy reflekslari aks etadi. So'z aylanmasida haqiqatning qanday paydo bo'lishi va qanday buzilishi jarayoni aynan mish-mish fenomeni orqali yaqqol ko'rinadi. Mish-mishlar haqiqat va yolg'on o'rtasidagi noaniq maydonda faoliyat yuritadi. Shu sababli ularni nafaqat tildagi o'zgaruvchanlik, balki madaniyatdagi dinamika orqali ham tahlil qilish lozim. Maqolada tahlil qilingan namunalar shuni isbotlaydiki, mish-mishlar ko'pincha birlamchi axborotni o'zgartirib, o'zgartirilgan shaklda tarqatadi. Bu esa haqiqatni sub'ektiv ifoda shakliga aylantiradi. Ularning til strukturasi qisqa, sodda, ammo kuchli semantik yuklamaga ega. Mish-mishlar ko'pincha kutilmagan yangilik, tahdid yoki shov-shuv orqali e'tiborni tortadi. Ularning sintaktik shakllari og'zaki nutqqa xos tarzda noaniq va umumiy bo'ladi. Bu esa ularni tez esda qolarli va oson tarqaladigan axborotga aylantiradi. Ularning tahlili shuni ko'rsatdiki, mish-mishlar o'z ichida shaxsiy hissiyot, ommaviy tafakkur va madaniy shablonlarni birlashtiradi. Tadqiqot davomida mish-mishlarning beshta asosiy semantik guruhi ajratib ko'rsatildi. Ularning har biri muayyan kontekstga va muayyan jamiyat ehtiyojiga javob beruvchi funksiyaga ega. Mish-mishlar orqali insonlar o'z shubhalarini, umidlarini, qo'rquvlarini so'z orqali ifodalaydi. Bu esa mish-mishni oddiy yolg'on emas, balki psixologik ehtiyojga javob bo'lgan axborot shakliga aylantiradi. Maqolada aytilganidek, mish-mishlar ko'pincha shaxsga qaratilgan, shaxsiyatga ta'sir qiluvchi va ijtimoiy fikrga yo'naltiruvchi kuchga ega. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar orqali ular son jihatdan ham, sifat jihatdan ham keskin kuchaygan. Mish-mishlar orqali ijtimoiy voqealarga bo'lgan munosabatlar shakllanadi. Shu sababli ular axborot vositasi sifatida emas, balki kommunikativ vosita sifatida baholanishi kerak. Tadqiqotda tilshunoslik, sotsiologiya va folklorshunoslik yondashuvlari uyg'un qo'llanildi. Bu metodik yaqinlashuv mish-mish fenomenining murakkabligiga mos ravishda tanlandi. Mish-mishlar tilda metafora, kinoya, ironik ifodalar orqali yashiringan shaklda namoyon bo'ladi. Bu esa ularni haqiqatga o'xshatishga xizmat qiladi. Maqolada keltirilgan misollar real hayotdagi holatlarga asoslangan. Ular orqali mish-mishlarning qanday voqealarga nisbatan shakllanishi, qanday til vositalaridan foydalanishi, qanday emotsional fon bilan tarqalishi aniqlandi. Mish-mishlar orqali haqiqatga bo'lgan ishonch sinovdan o'tadi. Ular jamiyatda ishonch krediti bilan bog'liq muammolarni yuzaga chiqaradi. Shu sababli ularni tahlil qilish faqat til hodisasi emas, balki ijtimoiy tahlil ham hisoblanadi. Tadqiqotning eng muhim xulosasi shuki, mish-mishlar haqiqatdan qochmaydi, balki uni o'ziga moslab yangilaydi. So'z orqali haqiqat "tuzatiladi", "to'ldiriladi", yoki "bezaladi". Bu esa mish-mishlarni ijtimoiy voqealarning o'ziga xos sharhi sifatida talqin qilishga asos beradi. Maqolada tavsiya etiladiki, mish-mishlar bilan ishlashda ularni og'zaki madaniyat shakli sifatida baholash, tilda qanday ishlatilishini kuzatish va ijtimoiy kontekstni hisobga olish kerak. Shuningdek, ushbu tadqiqot asosida tilshunoslar, folklorshunoslar va sotsiologlar uchun umumiy tahlil modeli ishlab chiqilishi mumkin. Mish-mish fenomenini tizimli tahlil qilish orqali, kelajakda axborot ishonchliligini ta'minlash, jamiyatdagi noto'g'ri tushunchalarning oldini olish va haqiqatni himoya qilishning tilga bog'liq mexanizmlarini rivojlantirish mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Axmedova M.T. *O'zbek xalq og'zaki ijodi*. Toshkent: O'qituvchi, 2005. – 156–160-betlar.
2. Abduazizov A.A. *Nutq madaniyati asoslari*. Toshkent: Fan, 2002. – 88–95-betlar.
3. Orinboyev B. *Til va jamiyat: lingvosotsiologik yondashuvlar*. Toshkent: Ma'naviyat, 2010. – 112–120-betlar.

4. Sharipova N.M. *Folklor va zamonaviylik*. Toshkent: Akademnashr, 2018. – 67–74-betlar.
5. Ergashova M.Yu. *O'zbek mifologiyasi va og'zaki janrlar*. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015. – 55–63-betlar.
6. Rahimov Q.T. *Jamoaviy ong va og'zaki axborot shakllari*. Samarqand: Registon, 2019. – 98–106-betlar.
7. Jalilova S.S. *Lingvistik madaniyatshunoslik asoslari*. Buxoro: Zarafshon, 2020. – 142–149-betlar.
8. Bobonazarova D. *Axborot jamiyatida mish-mish fenomeni*. Toshkent: Ilm Ziyo, 2021. – 81–88-betlar.
9. Buxonov A.A. *Tilshunoslik va ijtimoiy muhit*. Farg'ona: Adabiyot, 2017. – 100–107-betlar.
10. Muhammadjonov N. *Madaniy meros va xalq xotirasi*. Toshkent: Mumtoz so'z, 2013. – 119–125-betlar.